

NORGESMODELLEN

Status for Norgesmodellen og seriøsitetsbestemmelser i offentlige anskaffelser

Agenda

1. Status for Norgesmodellen
2. De omforente seriøsitetsbestemmelsene
3. Handlingsrommet for å stille strengere seriøsitetskrav
4. Veiledning fra DFØ

Hva er Norgesmodellen?

- Regjeringens satsing på å forhindre arbeidslivskriminalitet og sosial dumping i offentlige anskaffelser
  - Varslet av regjeringen Støre i Hurdalsplattformen
  - Startskudd 13. januar 2022
- Nasjonale seriøsitetskrav
- Hva er seriøsitetskrav?
- Trygt og seriøst arbeidsliv og bevare den norske modellen

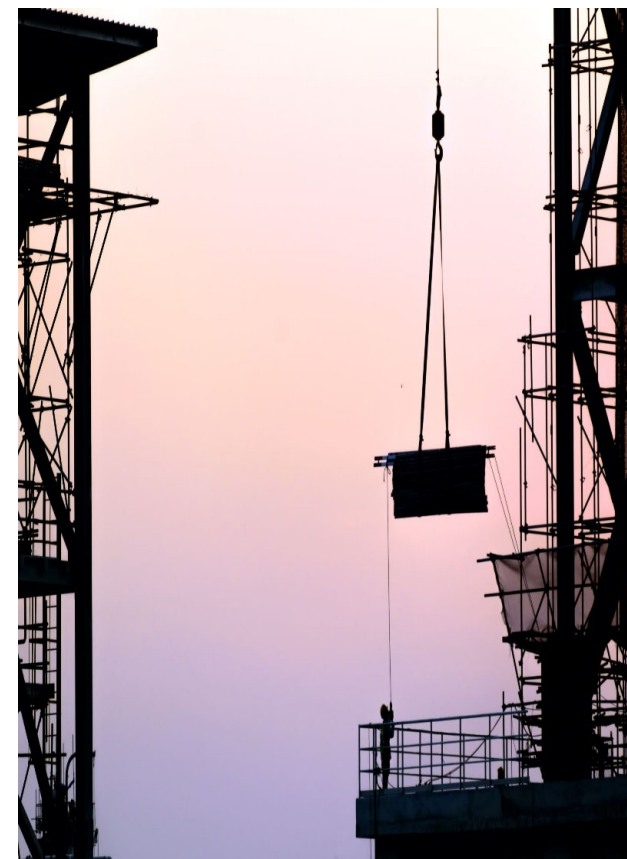
Bakgrunnen for Norgesmodellen

- Arbeidslivskriminalitet
  - Handlinger som bryter med regler om lønns og arbeidsvilkår, skatter avgifter mv.
  - Profittmotivert
  - Bekostning av arbeidstakers rettigheter og arbeidsforhold (individnivå)
  - Undergraver velferdssystem og sosial struktur (samfunnsnivå)
- Sosial dumping?
  - Vesentlig dårligere lønns- og arbeidsforhold
- Sikre tilstrekkelig konkurranse
  - Prisreduserende konkurransefordel
  - Undergrave legitime aktører
- Offentlig sektor skal ta en ledende rolle
- Reaksjon på ulike seriøsitetsmodeller
  - Behov for entydig og egnet standard

Bakgrunnen for Norgesmodellen (2)

- Introduserte Norgesmodellen – forhindre arbeidslivskriminalitet og sosial dumping
- Renholdsbransjen og bygge- og anleggsbransjen
- Reaksjon på ulike seriøsitetsmodeller
- Entydig og egnet standard
- Fortsatt flere modeller
  - Går noen modeller for langt?

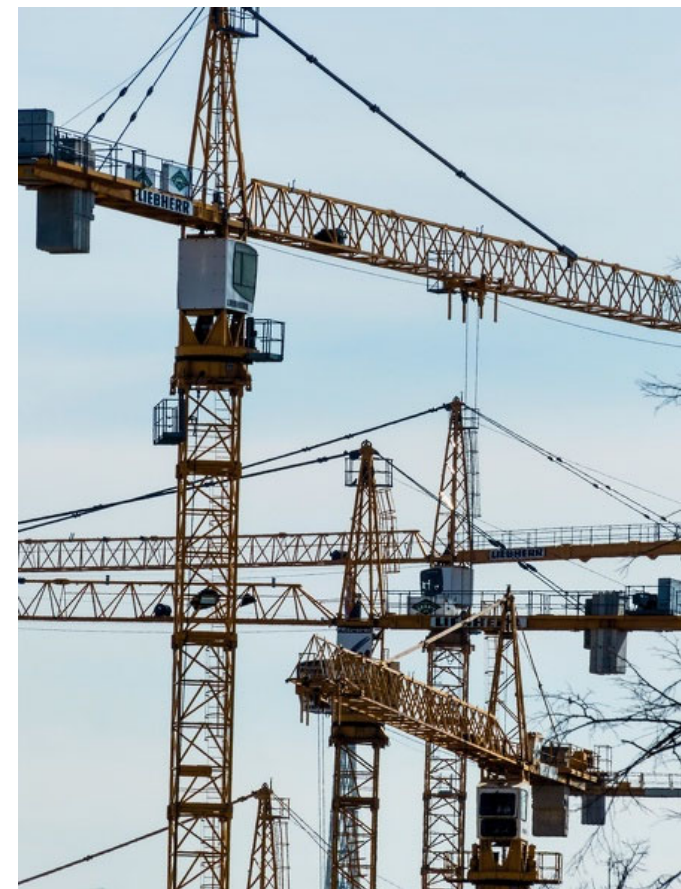

Norgesmodellen – seriøsitetskravene

- Seriøsitetskravene (sist oppdatert 1. januar 2024):
  - **Lønns- og arbeidsvilkår**
    - Lønns- og arbeidsvilkår iht. tariffavtale eller allmenngjøringsforskrift
    - Krav til OTP
    - HMS-kort
    - Informasjonsplikt og språkkrav
  - **Krav til lærlinger/lærlingordning**
  - **Begrensning av antallet ledd i leverandørkjeden**
  - **Betaling via bank**
- Kravene skal kontraktsfestes
- Kontrollplikt
- Sanksjoner ved brudd

Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår

- Regulerer krav til lønns- og arbeidsvilkår i kontrakt
- Renholdsbransjen og bygge- og anleggsbransjen
- Statlige, kommunale og fylkeskommunale myndigheter og offentligrettslige organer
- Terskelverdier
  - 1,3 mill - statlig
  - 2,05 mill - andre

Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår

Lønns- og arbeidsvilkår

- Forskriften § 5a
- Lønns- og arbeidsvilkår skal ikke være dårligere enn:
  - Allmenngjøringsforskrift
  - Landsomfattende tariffavtale
- Hva er allmenngjøringsforskrift?
- Hva er landsomfattende tariffavtale?
- Hva er lønns og arbeidsvilkår?

Obligatorisk tjenstepensjon (OTP) (ny 01.01.24)

- Krav i renholdsbransjen og bygge- og anleggsbransjen
- Krav i henhold til OTP-loven
- Spare min. 2 % av lønnen
- Gjelder mesteparten av private selskaper i Norge

HMS-kort (ny 01.01.24)

- HMS-kort:
  - Krav i renholdsbransjen og bygge- og anleggsbransjen
  - Stille krav i henhold til forskrifter om HMS-kort
  - Hva er HMS kort?
    - Identifikasjonskort
  - Eks. verifisere at en ansatt er registrert i offentlig register

Informasjonsplikt og språkkrav (ny 01.01.24)

- Informasjonsplikt og språkkrav
  - Krav i henhold til byggherreforskriften § 19 tredje ledd og § 19 a
  - Informasjonsplikt (byggherreforskriften § 19)
    - Skriftlig dokumentasjon tilgjengelig og forståelig
  - Språkkrav (byggherreforskriften § 19 a)
    - Kommunikasjon ikke sikkerhetsrisiko
    - Minst én forstått av alle

Krav om lærlinger

- Lærlingforskriften
  - Krav om bruk av lærlinger
    - Kontrakter med lengde på min. 3 måneder
    - Tjenester og bygge- og anleggskontrakter
  - Kravene
    - Leverandør tilknyttet lærlingordning
    - En eller flere lærlinger deltar
  - Kontroll

Krav om lærlinger

Unntak

- Unntak til kravet om lærlinger
  - Uforholdsmessig
  - Særlig behov
  - Hovedelementet relevant for lærling

Revisjon av lærlingforskriften

- Aug 2023 - ønske om skjerpede krav
- Mål: læreplasser, fagutdannede, insentiv til lærlinger
- Aug 2023 – offentlig høring
- Jan 2025 – endringer vedtatt
- Endringer i kraft fra aug 2025
  - Strengere
  - Viderefører minst 1 lærling
  - I tillegg minst 10 %
  - Store kontrakter – mer enn 1 lærling
  - Unntak gjelder fortsatt

Begrensning av antallet ledd i leverandørkjeden

- Anskaffelsesforskriften
- To ledd under leverandøren i kjeden
- Renholdstjenester og bygg- og anleggstjenester
- Utførelsen av arbeidet, ikke planlegging etc.
- Kun nedover, ikke vertikalt
- Medfører bedre kontroll over kjeden

- Unntak
  - Sikre tilstrekkelig konkurranse
  - Uforutsette omstendigheter

Betaling via bank (ny 01.01.24)

- Betaling av lønn etc. via bank eller annet foretak med rett til å drive betalingsformidling
- Formål – transparens og etterprøvbarhet
- Lettere kontroll av lønns- og arbeidsvilkår
- Kontrollplikt

Kontroll av lønns- og arbeidsvilkår

- Kontrollere oppfyllelse av kravene
- Risikobasert kontroll
- Dokumentasjon fra leverandør

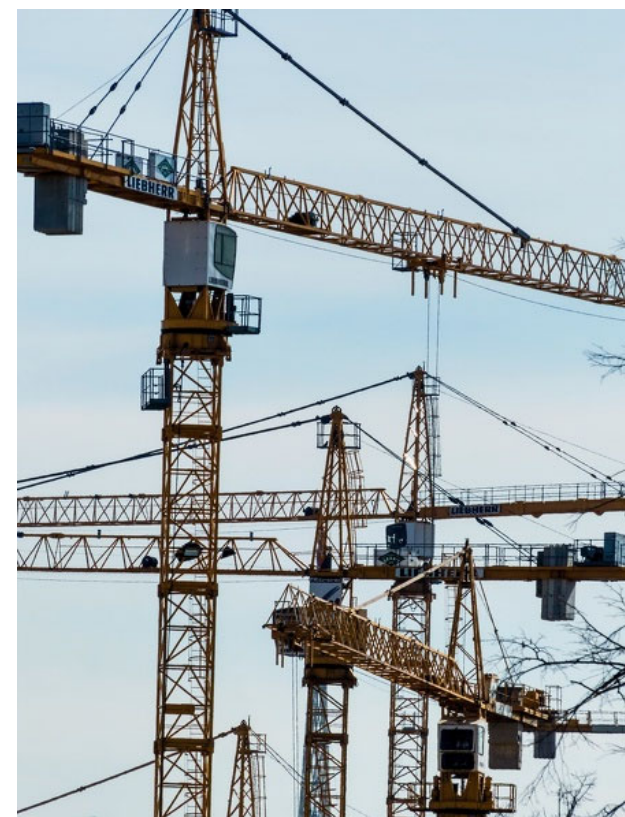

Nytt fra DFØ: oppdatert risikostyringsverktøy

- Støtte for risikovurderingen
- Spørsmål som sier noe om risikoen
- Risikoscore fra lav til høy
- Lav risiko → ok
- Middels → stikkprøver
- Høy → ytterligere kontroll og dokumentasjonsinnhenting
- Veiledningstekst om kontroll av lønns- og arbeidsvilkår

De omforente seriøsitetsbestemmelsene

- Forslag til seriøsitetsbestemmelser til bruk i bygg- og anleggskontrakter som skal bidra til å motvirke sosial dumping og arbeidslivskriminalitet
- Fellesforbundet, NHO Byggenæringen, KS og DFØ i samarbeid
- Dels forhold som etter regelverket må kontraktreguleres og dels bestemmelser som anbefales
- Bestemmelsene stiller krav til lønns- og arbeidsvilkår, krav om faglærte håndverkere og lærlinger i prosjektene, sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA), begrensninger i adgangen til bruk av underleverandører mv.
- Bestemmelsene sikrer også adgang til kontroll og revisjon av at kravene etterleves
- Brukes i sin helhet som et vedlegg til kontrakten
- Sjekkliste til hjelp for å følge opp kontraktsbestemmelsene

Oppdatering av de omforente seriøsitetsbestemmelsene

- Seriøsitetsbestemmelsene ble revidert mars 2025 og publisert på anskaffelser.no før påske
- Denne oppdaterte versjonen består i hovedsak av justeringer i tråd med regelendringene som trådte i kraft 1.1.2024 som en del av Norgesmodellen.
- I tillegg:
  - minst 10 % av arbeidede timer innenfor bygg- og anleggsfagene samlet skal utføres av lærlinger (tidligere 7 %).
  - krav om faglærte håndverkere økt fra 40 % til 50 %.

Handlingsrommet for strengere seriøsitetskrav

- Seriøsitetskrav utover regelverket
- Noen oppdragsgivere vil gå lenger, f.eks. Oslomodellen
- Leverandører – behov for standarder
- DFØ: veiledning om handlingsrommet
- Hvilke muligheter og skranker finnes?
- Viktige skranker:
  - Tilknytning til leveransen
  - Grunnleggende prinsipper

Regelverket

- Anskaffelsesloven § 5 annet ledd
  - «Oppdragsgiveren **kan** stille egnede **krav og kriterier** knyttet til ulike trinn i anskaffelsesprosessen, slik at offentlige kontrakter gjennomføres på en måte som fremmer hensyn til miljø, innovasjon, **arbeidsforhold og sosiale forhold**, forutsatt at kravene og kriteriene har **tilknytning** til leveransen.»
- Regelverket åpner for å stille krav og kriterier om samfunnshensyn
  - Ingen direkte forpliktelse til strengere krav
  - Mulighetene for strengere krav avhenger av rammene ellers i anskaffelsesregelverket

Kravet til tilknytning

- Krav og kriterier må ha tilknytning, jf. LOA § 5 og FOA § 19-1
- Hva menes med «tilknytning»?
  - Sammenheng med mellom kontraktsvilkåret og det som skal leveres
  - Forarbeider LOA § 5 – knyttet til ytelsen som skal leveres og ikke generelle virksomheten

Momenter som trekker i retning av tilknytning:

- Sammenheng krav og arbeid
- Gjelder personene som utfører arbeidet
- Selve kontraktsarbeidet i kontraktperioden
- Oppgaver nødvendig for å gjennomføre kontraktsarbeidet

Momenter som trekker i retning av ikke tilknytning:

- Ikke sammenheng mellom krav og arbeid
- Gjelder alle personer som arbeider for leverandøren
- Gjelder den generelle virksomheten
- Arbeid som utføres for andre oppdragsgivere
- Ikke nødvendig for å gjennomføre kontraktsarbeidet

Kravet til tilknytning

C-368/10 Max Havelaar

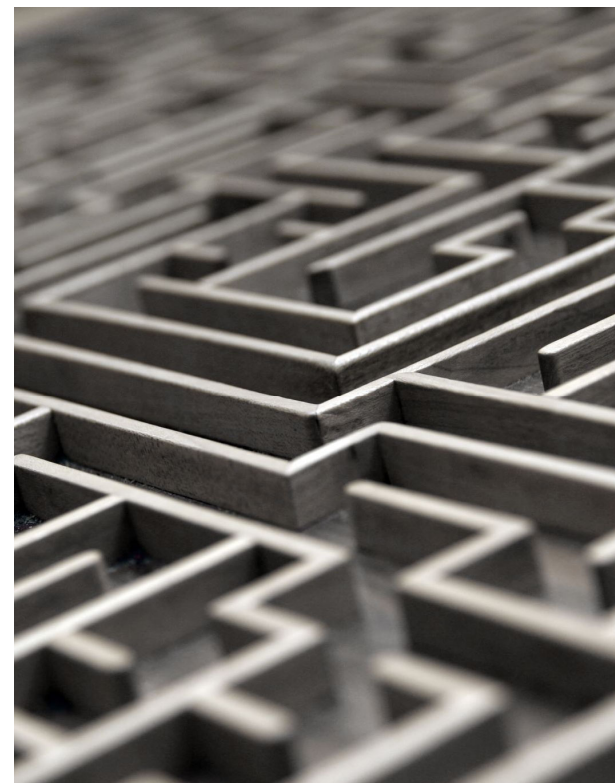
- Kaffeautomater og ingredienser til automatene som kaffe og te
- Tildelingskriterium - kaffen var merket med en bestemt fairtrade-merkeordning
- Hadde kravet tilknytning?
- Lik vurdering krav og kriterier
- Ble vurdert å ha tilknytning
  - Gjaldt måten den aktuelle kaffen var produsert og spesifikt knyttet til de produktene som skulle leveres
  - Ikke generelt krav til virksomheten

Praktisk eksempel - krav om 40 % av arbeidsstokken hos leverandør skal være i faste stillinger

- Generelle organiseringen av virksomheten
- Trolig uten tilknytning

Grunnleggende prinsipper

- Anskaffelsesloven § 4
  - **Konkurranse**
  - **Likebehandling**
  - **Forutberegnelighet**
  - **Etterprøvbarhet**
  - **Forholdsmessighet**
- Tolkningsmomenter i vurderingen

Grunnleggende prinsipper

– Forholdsmessighet

- Ikke strengere enn nødvendig for å realisere formålet
- Stå i forhold til anskaffelsen
- Konkret vurdering – forholdsmessig i en konkurranse, ulovlig i annen
- KOFA-sak 2018/118
  - Rammeavtale kjøp av maskinarbeid og vedlikehold av park etc.
  - Spørsmål om brudd på regelverket ved å ikke oppstille krav til lærling
  - Ikke brudd på regelverket
    - Gressklipping (hovedelement) ikke relevant for aktuelle lærlingen
    - En til to utføre arbeidet
    - Krav om lærlinger her ikke forholdsmessig mtp. art og omfang

Grunnleggende prinsipper

- Konkurransen

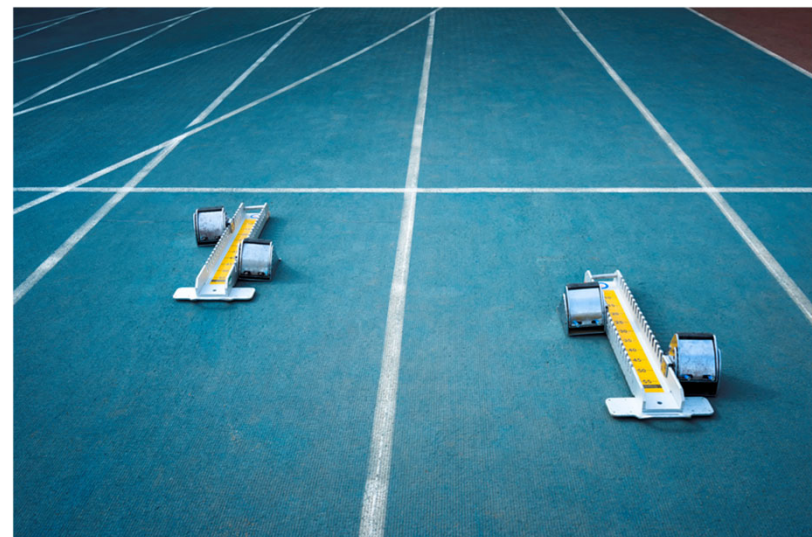
- Unødig begrenser konkurransen
- Strengt krav kan utestenge seriøse aktører fra konkurransen

- Likebehandling

- EU/EØS-området skal behandles likt
- Byrdefullt for utenlandske leverandører
  - Eks. kun oppfylles av norske leverandører
  - Eks. betaling må skje via norske banker

- Klarhet og forutberegnelighet

- Klart hva som fremgår av kravet
- Klarhet og forutberegnelighet henger sammen

Krav om konkret vurdering

- Oppdragsgiver må gjøre en konkret vurdering av hvilke kontraktsvilkår som kan og bør stilles i den aktuelle anskaffelsen.
- C-63/18 *Vitali*,
- KOFA 2019/368
- EFTAs overvåkningsorgan
- Tilbakeholden med å oppstille krav som går utover det som følger av preseptorisk sektorlovgivning
- Vil målet med kravet oppnås ved mindre inngripende virkemidler

Kort om veilederen

- Vurderinger for relevante og lovlige krav til seriøsitet utover minimumskravene i regelverket
- Praktiske eksempler
- Sjekkliste

Sjekkliste for å stille strengere seriøsitetskrav

Nummer	Sjekkpunkt	Vurdering
1	Identifiser formålet – Er det risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping i forbindelse med den konkrete anskaffelsen, og er formålet med seriøsitetskravet klart definert?	
2	Er det tilstrekkelig med de lovpålagte seriøsitetskravene? Dekker de lovpålagte seriøsitetskravene behovene og formålet som skal oppnås?	
3	Bør det stilles seriøsitetskrav utover de lovpålagte kontraktsvilkårene? Er det risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping i forbindelse med den konkrete anskaffelsen, og vil seriøsitetskravene bidra til å oppnå formålet?	
4	Har det ønskede seriøsitetskravet tilstrekkelig tilknytning til anskaffelsen? Knytter seriøsitetskravet seg konkret til det som skal leveres og ikke til den generelle virksomheten?	
5	Hvordan skal kravet dokumenteres? – Er det klart hvordan leverandøren skal dokumentere oppfyllelsen av kravet? Er dokumentasjonen som kreves lovlig?	
6	Er kravet forholdsmessig? Er kravet rimelig sett i forhold til den konkrete	

Kort om veilederen

- Her finner du veilederen:

Hjem / Berekraftige anskaffinger / Arbeidslivskriminalitet og sosial dumping

Arbeidslivskriminalitet og sosial dumping

Arbeidslivskriminalitet og sosial dumping i offentlige anskaffelser kan forhindres ved å stille riktige krav om lønns- og arbeidsvilkår.

Veileder om forskrift om lønns- og arbeidsvilkår	Krav om bruk av lærlinger	Begrensning av antall ledd i leverandørkjeden
Veileder om handlingsrommet for å stille strengere krav til seriositet enn regelverket krever	Krav om betaling via bank	Beste praksis for kontraktsoppfølging
 Norgesmodellen – nasjonale seriositetskrav i offentlige anskaffelser	 Seriositetsbestemmelser for bygg- og anleggskontrakter og sjekkliste for oppfølging	 Risikostyringsverktøy lønns- og arbeidsvilkår

Oversikt over våre relevante veiledningstilbud

- Veiledning til seriøsitetskravene i anskaffelsesregelverket
  - Veiledning til kontroll av lønns- og arbeidsvilkår
  - Risikostyringsverktøy
  - Beste praksis for kontraktsoppfølging
  - Veiledning til handlingsrommet for seriøsitetskrav
  - Omforente seriøsitetsbestemmelser med sjekkliste
-
- Kontaktskjema på anskaffelser.no
-
- Kommer → Revidert veiledning om nye kravet til lærlinger
  - Kommer → Veiledning om evt. nye seriøsitetskrav

Hva kommer?

- Revisjon av lærlingeforskriften:
- Anskaffelsesutvalgets forslag:
  - Eget kapittel om samfunnshensyn med regler om bl.a.:
    - Plikt til å ta samsfunnhensyn og ha rutiner
    - Standardiserte minimumskrav
    - Kontraktsvilkår om lønns- og arbeidsvilkår i tjenestekontrakter og bygge- og anleggsanskaffelser
    - Kontraktsvilkår om lærlinger
    - Kontraktsvilkår om begrensnig av antallet ledd i leverandørkjeden
    - Skatteattest
    - Sanksjoner
- Departementet har varslet stortingsproposisjon

Direktoratet
for forvaltning og
økonomistyring